

La tafona de Son Torrella

Material didàctic

(Dossier per al personal docent)

© Consell de Mallorca. Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística. Servei de Patrimoni Històric, abril de 2021. Revisió, gener 2022.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest document sense l'autorització del Consell de Mallorca.

Per a més informació:

Unitat del Patrimoni Historicoindustrial del Servei de Patrimoni Històric del Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca

Plaça de l'Hospital, 4. 07012 Palma

Telèfon: 971 21 98 15

Correu: visitapatrimoni@conselldemallorca.net / phi@conselldemallorca.net

Web: <https://web.conselldemallorca.cat/patrimoni-historicoindustrial>

Coordinació: Aina R. Serrano Espases

Autoria: Aquest document l'ha redactat personal tècnic contractat a través dels programes SOIB Visibles i SOIB Reactiva.

Agraïments: Catherine Carr-Ellison, propietària de Son Torrella.

Índex

Metodologia i objectius generals	4
Activitats proposades	5
• Activitat 1. Dissenyam un vestuari	5
• Activitat 2. Feim una tonada	8
• Activitat 3. Elaboram un remei amb oli	11
• Activitat 4. Mesuram amb les mesures tradicionals mallorquines	13
Bibliografia general	15
Annexos	19

Metodologia general

El present document proposa una sèrie d'activitats complementàries a l'itinerari educatiu de la **tafona de Son Torrella** de Santa Maria del Camí. Són activitats pensades per desenvolupar determinats aspectes dels temes principals que es tracten a l'itinerari.

Cada activitat inclou la metodologia, els objectius i una proposta de materials i passos que es poden seguir en cada cas. També inclou un apartat de recursos complementaris i propostes d'ampliació de l'exercici.

Totes les activitats es poden dur a terme de manera individual o en grup. En algunes, es vol potenciar l'ús de les TIC i de les TAC per ensenyar, treballar, aprendre i difondre el treball elaborat.

Les activitats proposades s'adrecen a diferents nivells educatius. Hi ha activitats per a l'alumnat d'educació primària i activitats per a l'alumnat d'educació secundària.

La justificació curricular dels continguts d'aquests exercicis es pot trobar en un document complementari que inclou la relació de continguts curriculars amb els continguts tractats al llarg de tot l'itinerari. Vegeu els documents: Justificació curricular (educació primària) i Justificació curricular (ESO).

Objectius generals

- Comprendre i divulgar el treball dels diferents professionals de la investigació, de la història, de l'arqueologia, de la restauració, etc. sobre les societats antigues.
- Donar una visió més ampla a l'alumnat sobre les diferents cultures i períodes històrics.
- Estimular l'alumnat a conèixer, respectar, valorar i conservar el nostre patrimoni.
- Observar i descobrir l'entorn.
- Valorar els oficis tradicionals de la societat mallorquina preindustrial.

ACTIVITATS PROPOSADES

Activitat 1. Dissenyam un vestuari

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>
Educació Artística	Expressió artística	Educació Plàstica, Visual i Audiovisual	Expressió plàstica

Metodologia

La indumentària és un aspecte cultural a través del qual podem conèixer altres formes de vida diferents dels nostres avantpassats. Es vestien diferent de nosaltres? Per què vestien així? Quina relació hi ha entre les peces de roba i l'ofici que duïen a terme? Tot això són preguntes que poden anar sorgint mentre duen a terme l'exercici creatiu que es proposa a continuació.

L'exercici parteix d'una recerca sobre la vida de les persones que es dedicaven a la producció d'oli. A partir d'aquesta investigació, es treballa de diferents maneres la indumentària dels diferents agents implicats en la producció de l'oli a Mallorca.

Per a primària, l'exercici consisteix a fer un retallable de na Catalineta (collidora) o en Miquelet (tafoner) i vestir-los. Primer amb la indumentària inclosa en el retallable i després amb una altra d'invenció pròpia.

Per a ESO, l'exercici consisteix a dissenyar i argumentar una indumentària per a qualsevol dels oficis que es dedicaven a la producció de l'oli a les possessions mallorquines.

Treballam

- Les habilitats de recerca.
- Les textures i el color.
- La representació en el pla.
- Les habilitats motrius fines.
- La creativitat.

Objectius específics

- Adquirir vocabulari nou i aprendre oficis d'antany (tafoner, collidora d'olives, olier, amo/madona).
- Entendre la vida quotidiana a una possessió tradicional.
- Conèixer els costums i la indumentària de les persones que es dedicaven a la producció de l'oli a Mallorca.
- Relacionar les tasques al camp amb la indumentària tradicional.
- Posar en pràctica la creativitat, combinada amb el coneixement adquirit.
- Treballar les habilitats artístiques.

Comencem!

Materials (primària i ESO)

- Ordinadors o tauletes
- Llibres i enciclopèdies
- Una còpia impresa de la plantilla (vegeu l'[annex 1](#)) (només primària)
- Cartolines de color
- Llapis, pintures, retoladors
- Goma d'esborrar, maquina de fer punta
- Estisores

Desenvolupament (primària)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Feim una recerca visual, escrita i oral sobre les collidores i els tafoners: fotografies, pintures, llibres, testimonis orals...
3. Retallam per les voreres el retallable.
4. Dibuixam en un foli en blanc diferents peces de vestir tenint en compte la investigació prèvia i partint de les mides del cos dels retallables. Cream diferents models usant els diferents tipus de folres, cartolines i papers.

Desenvolupament (ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Feim una recerca visual, escrita i oral sobre les collidores i els tafoners: fotografies, pintures, llibres, testimonis orals...
3. Dissenyam, a partir de la recerca feta:
 - a. Una sèrie de vestits i accessoris en relació amb el tema de la visita.
 - b. Una col·lecció nova.

4. Dibuixam en un foli en blanc diferents personatges d'una possessió mallorquina vestits amb indumentària tradicional i justificam per què els hem vestit així, esmentant quines imatges i altres fonts hem fet servir de referència.

Si volem ampliar...

Es pot allargar l'activitat donant més expressivitat i moviment a les figures o fent ús de materials diversos a l'hora de crear la indumentària.

També es pot reflexionar sobre les implicacions de gènere en els oficis de la producció de l'oli, a través de la indumentària: per què les dones duïen falda i els homes calçons per fer feina? Si haguéssim de collir oliva, com ens vestiríem: amb calçons o falda? Per què creim que hi havia aquesta diferència en la indumentària? En general, les dones eren collidores i els homes tafoners: per què devia ser així?

Recursos

Llibres

LLABRÉS, J.; VALLESPÍR, J. *Els nostres arts i oficis d'antany*. Vol. IV-9. Palma: Gràfiques Miramar, 1983.

MAYOL, J. *El llibre de l'oli*. Pollença: El Gall Editor, 2013.

Entrevistes

«Catalina Oliver» (collidora d'oliva de Sóller). Entrevista al diari digital *Sa Veü* de Sóller. Publicat el 9 de novembre de 2018. <<http://www.saveu.cat/article.php?ent=1973>> [Consulta: 11 gener 2022].

«Joana Morey Vila i Aina Calafat Mercant foren collidores d'oliva i garrova, Valldemossa» [5:02']. Entrevista a *Tramuntana XXI*, dins el projecte «Veus de la Serra». <<https://tramuntanaxxi.com/joana-morey-vila-i-aina-calafat-mercant>> [Consulta: 11 gener 2022].

Activitat 2. Feim una tonada

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>
Educació Artística	Escolta	Música	Interpretació i creació
	Interpretació musical		Escolta
			Contextos musicals i culturals
Llengua Catalana i Literatura	Comunicació escrita: escriure	Llengua Catalana i Literatura	Comunicació escrita: llegir i escriure
	Educació literària		Educació literària

Metodologia

La música era un element important en molts àmbits de feina de la societat preindustrial mallorquina. Les collidores d'oliva, per exemple, solien cantar mentre feien feina.

Tendria sentit compondre una tonada per fer feina avui en dia? En aquesta activitat escriurem, compondrem i cantarem una tonada inspirada en les tonades de feina tradicionals. Abans, convé conèixer com eren les tonades de feina a Mallorca.

Treballam

- La inventiva i creativitat.
- La composició musical.
- L'expressió escrita.
- La veu i la interpretació musical.

Objectius específics

- Conèixer les tonades de fer feina dins el marc de la música tradicional mallorquina.
- Relacionar la vida i els costums de la Mallorca preindustrial amb la vida i els costums actuals.
- Treballar la creativitat literària i musical com un mitjà d'expressió.
- Aprendre a fer feina en equip en contextos creatius.

Comencem!

Materials (primària i ESO)

- Paper en blanc o quadriculat
- Bolígrafs, llapis, pintures
- Goma d'esborrar
- Instruments musicals (opcional)
- Quadern de pentagrames (opcional)

Desenvolupament (primària i ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Miram el documental d'IB3 *Aire!*: «Tonades de feina» (enllaç a [recursos](#)).
3. Feim una recerca sobre tonades del camp i música popular i reflexionam sobre la importància de la música en els oficis tradicionals preindustrials.
5. Imaginam i componem la nostra pròpia música sobre l'escola o sobre alguna activitat quotidiana. Ho podem fer de manera individual o en grups.
 - a. Pensam la part musical de la cançó. Ens podem inspirar en les tonades tradicionals de fer feina o bé utilitzar ritmes i estils diferents. La cançó també pot tenir un acompanyament instrumental. Provam d'escriure la música en un pentagrama.
 - b. Ara pensam una lletra per a aquesta música. Podem partir de l'estructura de les gloses, però si ho preferim també podem partir d'altres estructures i ritmes.
6. Mostram la nostra cançó a la resta de la classe.

Si volem ampliar...

A més de veure el documental sobre les tonades mallorquines, es pot fer una recerca més extensa a partir, per exemple, dels recursos que es proposen en l'apartat següent.

Recursos

Per introduir el món de les tonades de feina, primer de tot, es pot projectar el següent documental:

Aire! [cap. 3] «Tonades de feina» [28:02']. Documental d'IB3 televisió, dins el programa *Aire*, dedicat a la música tradicional de les Balears. Publicat el 2 de novembre de 2017.

<<https://www.youtube.com/watch?v=ZmU-FKGVgPM>> [Consulta: 11 gener 2022].

Així mateix, pot ser interessant consultar testimonis orals que conservam de persones que recorden aquestes tonades antigues de fer feina:

«Tonades de feina a Mallorca (3 de 6)» [9:09']. Enregistrament de tonades populars relacionades amb els arbres fruiters. Publicat el 15 de novembre de 2009.

<<https://www.youtube.com/watch?v=OPiFm5y5hOo>> [Consulta: 11 gener 2022].

D'altra banda, els darrers anys diverses agrupacions i músics de Mallorca s'han dedicat a reinterpretar aquestes tonades. A continuació, us proposam algunes d'aquestes versions: des d'una pionera de la reivindicació i la reinterpretació de la música tradicional mallorquina com és [Maria del Mar Bonet](#), fins a [Joana Gomila](#) o [Júlia Colom](#), dues cantadores del panorama musical actual de Mallorca, passant per [Gipó](#), un grup que interpreta la música d'arrel en clau de jazz. Tots aquests artistes s'han basat en les tonades de feina per fer les seves pròpies creacions musicals.

«Cançó des collir olives» [25:48'-26:25']. Interpretació de Maria del Mar Bonet del disc *Maria del Mar Bonet* del 1970. Publicat el 19 de setembre de 2016.

<<https://www.youtube.com/watch?v=RCSysolYjPw&t=1552s>> [Consulta: 11 gener 2022].

«Al·lotes colliu» [2:39']. Interpretació de Joana Gomila d'aquesta tonada popular. Publicat el 5 de setembre de 2019.

<<https://www.youtube.com/watch?v=t0PO5b8hX2A>> [Consulta: 11 gener 2022].

«Tonada des segar» [19:51'-23:25']. Interpretació de Júlia Colom d'aquesta tonada popular, dins el vídeo *Júlia Colom en concert - IB3*. Publicat el 31 d'octubre de 2019.

<<https://www.youtube.com/watch?v=KGvKZBRavjl&t=1191s>> [Consulta: 11 gener 2022].

«Collir olives» [2:42']. Interpretació de Gipó d'aquesta tonada popular. Publicat el 23 de juliol de 2020.

<<https://www.youtube.com/watch?v=kowfQvMntTE>> [Consulta: 11 gener 2022].

(Només per a ESO) També es pot llegir l'entrevista a la cantant mallorquina Júlia Colom, en la qual explica la seva visió i posicionament sobre les tonades de fer feina.

«Sempre dijous, a la recerca de les tonades perdudes de Mallorca». Entrevista a Júlia Colom al *Diari Ara*, dins la secció de Cultura. Publicat el 30 de juliol de 2020.

<https://www.ara.cat/cultura/julia-colom-sembla-dijous-mallorca-tonades-perdudes-atlantida-film-fest_1_1094965.html> [Consulta: 11 gener 2022].

Activitat 3. Elaboram un remei amb oli

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>
Ciències Naturals	Iniciació en l'activitat científica	Tecnologia	Materials d'ús tècnic
	Matèria i energia		Tecnologia i societat
		Física i Química	L'activitat científica
			Els canvis

Metodologia

A la Mallorca preindustrial, l'oli no només tenia una finalitat gastronòmica. Hi havia tot un seguit d'aplicacions d'aquest producte en diferents àmbits: per fer llum, per cremar, etc. Actualment, l'oli també s'utilitza en múltiples contextos. En aquesta activitat veurem alguns dels usos que pot tenir l'oli.

L'activitat es basa en l'experimentació a partir de l'oli d'oliva. S'ofereixen diversos remeis pensats per als diferents nivells educatius de l'alumnat, segons les capacitats i la conveniència de l'assignatura i del docent.

Treballam

- La cura dels materials del taller.
- Les mesures de seguretat en el treball.
- La reutilització dels aliments usats.

Objectius específics

- Crear netejadors de fusta i metall naturals i casolans.
- Conèixer els diferents usos de l'oli, a més de l'alimentari.
- Considerar els beneficis de l'oli d'oliva més enllà de la nutrició.
- Promocionar el reciclatge.
- Donar a conèixer i valorar elements agrícoles i alimentaris tradicionals, que vertebran la nostra identitat mediterrània.

Comencem!

Materials i ingredients (primària i ESO)

Material:

- Recipient per fer la mescla
- Instruments per mesclar

Ingredients:

- Oli d'oliva
- Bicarbonat de sodi
- Suc de llimona
- Vinagre

Desenvolupament (primària i ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Llegim detingudament la recepta (vegeu [l'annex 2](#)).
3. Organitzam els materials i els ingredients damunt la taula amb ordre i neteja.

Si volem ampliar...

Es poden elaborar altres receptes o experiments amb oli i difondre'n els resultats obtinguts a través de les xarxes.

També pot ser interessant analitzar els trets de cada un dels elements utilitzats en l'elaboració del netejador.

Recursos

«Mòdul 7. Propietats de l'oli d'oliva». Material didàctic *L'oli d'oliva: de l'arbre a la llesca* de la denominació d'origen Oli de Mallorca.

<<http://olidemallorca.recursoseducatiu.es/moduls/modul-7-propietats-de-loli-doliva/>>

[Consulta: 11 gener 2022].

Activitat 4. Mesuram amb les mesures tradicionals mallorquines

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>
Matemàtiques	Processos matemàtics	Matemàtiques	Processos, mètodes i actituds en matemàtiques
	Nombres		
	Mesura		
Llengua Catalana i Literatura	Coneixement de la llengua	Llengua Catalana i Literatura	Coneixement de la llengua
	Educació literària		

Metodologia

L'oli d'oliva no es mesurava en litres com es fa ara. Antigament tenien un sistema de mesures ben diferent del que tenim avui en dia. Per conèixer-lo i aprendre a aplicar-lo, es proposen un seguit d'exercicis.

L'activitat parteix d'una recerca prèvia sobre les mesures tradicionals. A partir de la informació obtinguda d'aquesta recerca, s'han de poder fer els exercicis proposats (vegeu l'annex 3).

Treballam

- La improvisació en resposta a estímuls visuals i a la imaginació.
- La inventiva i creativitat.
- L'organització i ordre.
- L'observació i la interpretació.

Objectius específics

- Conèixer una tafona tradicional. Tipus, mecanismes i funcionalitat.
- Entendre el significat de les mesures i utilitzar-les correctament (en el context adequat): barcella, quintar, etc.

- A partir de les mesures d'oli, conèixer la resta de mesures tradicionals: longitud, superfície, pes, etc.
- Aprofundir, a través de les mesures, en la cultura mallorquina.
- Conèixer les diferents unitats i mesures tradicionals a les Illes Balears i les relacions entre elles.

Comencem!

Materials

- Quadern
- Llapis, bolígraf
- Goma d'esborrar
- Calculadora
- Ordinador o tauleta
- Full d'exercicis ([annex 3](#))

Desenvolupament (primària i ESO)

Aquesta activitat es pot fer en grups formats pel docent segons les capacitats de cada alumne per crear sinergies positives.

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Investigam el tema:
 - Feim una recerca en línia guiada: recordant la visita i utilitzant els enllaços recomanats.
 - Feim una recerca en línia de manera lliure.
 - Compartim a classe els resultats obtinguts.
3. Solucionam uns exercicis de matemàtiques sobre mesures tradicionals ([annex 3](#)).

Si volem ampliar...

Es pot ampliar l'activitat cercant fonts orals i fent entrevistes a gent gran que recordi l'ús de les mesures tradicionals.

Recursos

BALLESTER, J.; LLADÓ, M. *Entre poc i massa sa mesura passa*. Palma: Consell de Mallorca, 2002

Recull de les mesures tradicionals a les Illes Balears, equivalències i definicions elaborat per Josep Lluís Pol i Daniel Ruiz.

<http://www.xeix.org/IMG/pdf_Les_mesures_a_la_bibliografia.pdf>

[Consulta: 11 gener 2022].

BIBLIOGRAFIA GENERAL

ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Editorial Moll, 1988.

D. A. *El agua y la agricultura en Al-Andalus. El legado andalusí*. Madrid: Lunwerg, 1995.

D. A. *Etnología y tradiciones de las illes Balears*. Palma: Edicions de Turisme Cultural illes Balears, 1997.

D. A. *VIIIè Congrès de Patrimoni. El nostre patrimoni cultural: arquitectura i enginyeria tradicional a Mallorca*. Palma: SAL, 2006.

D. A. *Vè Congrès de Patrimoni. El nostre patrimoni cultural: el patrimoni menor*. Palma: SAL, 1999.

CARBONERO, M. A. *L'Espai de l'aigua, petita hidràulica tradicional a Mallorca*. Palma: Consell de Mallorca, 1992

CAÑELLAS, N. *L'aigua, el vent, la sang; l'ús de les forces tradicionals a Mallorca*. Palma: Edicions Documenta Balear, 1993.

CERDÀ, M.; MARTORELL, A.; VILANOVA, B. «La tafona mallorquina (el molino de aceite)». *Narria: Estudios de artes y costumbres populares*, p. 48-51, 2006.

ESTARELLAS, A. «Olivos y almazaras de Mallorca». A MASCARÓ PASARIUS, J. *Història de Mallorca*, vol. IV, p. 139-192. Palma: Ed. Mascaró Pasarius, 1971.

FULLANA, M. *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*. Palma: Ed. Moll, «Els treballs i els dies», 11, 1984.

GARCIA INYESTA, N.; OLIVER SUNYER, G. *Cases de possessió*. Palma: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears, 1986.

MATEOS RUIZ, R. M.; GONZÁLEZ CASASNOVAS, C. (coord.). *Els camins de l'aigua de les Illes Balears: aqüífers i fonts*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España i Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, 2009.

IV Congrès Internacional de Molinologia. Vol. I i II. Palma: Consell de Mallorca, 2000.

LLABRÉS, J.; VALLESPÍR, J. *Els nostres arts i oficis d'antany*. Vol. III-8 i Vol. IV-9. Palma: Gràfiques Miramar, 1983.

Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, BOIB núm. 165, de 29 de desembre de 1998 i BOE núm. 31, de 5 de febrer de 1999. Vigent des del 30 de desembre de 1998. Revisió vigent des del 14 d'abril de 2019.

LLUÍS SALVADOR, arxiduc d'Àustria. *Las Baleares descritas por la palabra y el dibujo*. Toms I, II. Barcelona: José J. De Olañeta, 1984.

—. *Les Balears. Descrites per la paraula i la imatge*. Palma: Promomallorca (edició catalana), 1999.

MAYOL, J. *El llibre de l'oli*. Pollença: El Gall Editor, 2013.

MINGOTE, A. *Historia del traje*. Barcelona: Círculo de Lectores, 1990.

MORRO, M. «La producció d'oli a Santa Maria del Camí». *Coanegra*, 158, 28-30, 1998.

SERRANO, A.; FLORIT, F. [et al.]. «Les tafones de Santa Maria del Camí. Projecte de rehabilitació de la tafona de Son Torrella». *IV Jornades d'Estudis Locals*. Santa Maria del Camí: Ajuntament de Santa Maria del Camí, p. 211-226, 2004.

SERRANO, A. (coord.). *L'oli a Mallorca: del passat al present* [en línia]. Palma: Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca, 2008.

—. *XI Congrés Internacional de Molinologia*. Palma: Consell de Mallorca, 2019.

VALERO, G. *Els noms de Fora Porta de la Ciutat de Mallorca. Toponímia documentada del terme de Palma (1230-1901)*. Palma: Ajuntament de Palma, 2008.

CERDÀ, M.; MARTORELL, A.; VILANOVA, B. *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor, 2001.

VIBOT, T. (2006). *Les possessions de Mallorca I*. Pollença: El Gall Editor, 2006.

Webs

Diccionari català-valencià-balear:

dcvb.iec.cat [Consulta: 11 gener 2022].

Activitats i recursos didàctics del Servei d'Educació de la Conselleria de Medi Ambient i Territori del Govern de les Illes Balears:

<https://www.caib.es/sites/serveideducacioambiental/ca/mallorca-65920/> [Consulta: 11 gener 2022].

Enquesta d'hàbits i valors sobre medi ambient i sostenibilitat. Institut de Govern i Polítiques Públiques (UAB):

<https://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2010/196140/enqhabval_a2010.pdf> [Consulta: 11 gener 2022].

Guia per avaluar el disseny de les activitats educatives patrimonials:

<<https://www.mmb.cat/blog/educacio/guia-per-avaluar-el-disseny-de-les-activitats-educatives-patrimonials/>> [Consulta: 11 gener 2022].

L'oli a Mallorca: del passat al present (PDF):

<https://www.conselldemallorca.cat/trimed/arxMostrar.php?lang=ca&ARX_ID=2222> [Consulta: 11 gener 2022].

Mesures tradicionals a Mallorca. Matemàtiques 6è de primària:

<<https://www.slideshare.net/marianferragutroser/mesures-tradicionals-a-mallorca>> [Consulta: 11 gener 2022].

Recursos didàctics - Oli de Mallorca

<<http://olidemallorca.recursoseducatius.es/>> [Consulta: 11 gener 2022].

Refranyer, oliva i olivera:

<<http://tematic.dites.cat/2010/11/oliva-i-olivera.html>> [Consulta: 11 gener 2022].

Tafona. Consell de Mallorca:

<<https://web.conselldemallorca.cat/-/tafones>> [Consulta: 11 gener 2022].

Tafona de Caimari. Època de recol·lecció:

<<https://www.satafonadecaimari.com/imatges/epoca-de-recol%c2%b7leccio/>> [Consulta: 11 gener 2022].

Tafona de Can Xoroi en funcionament:

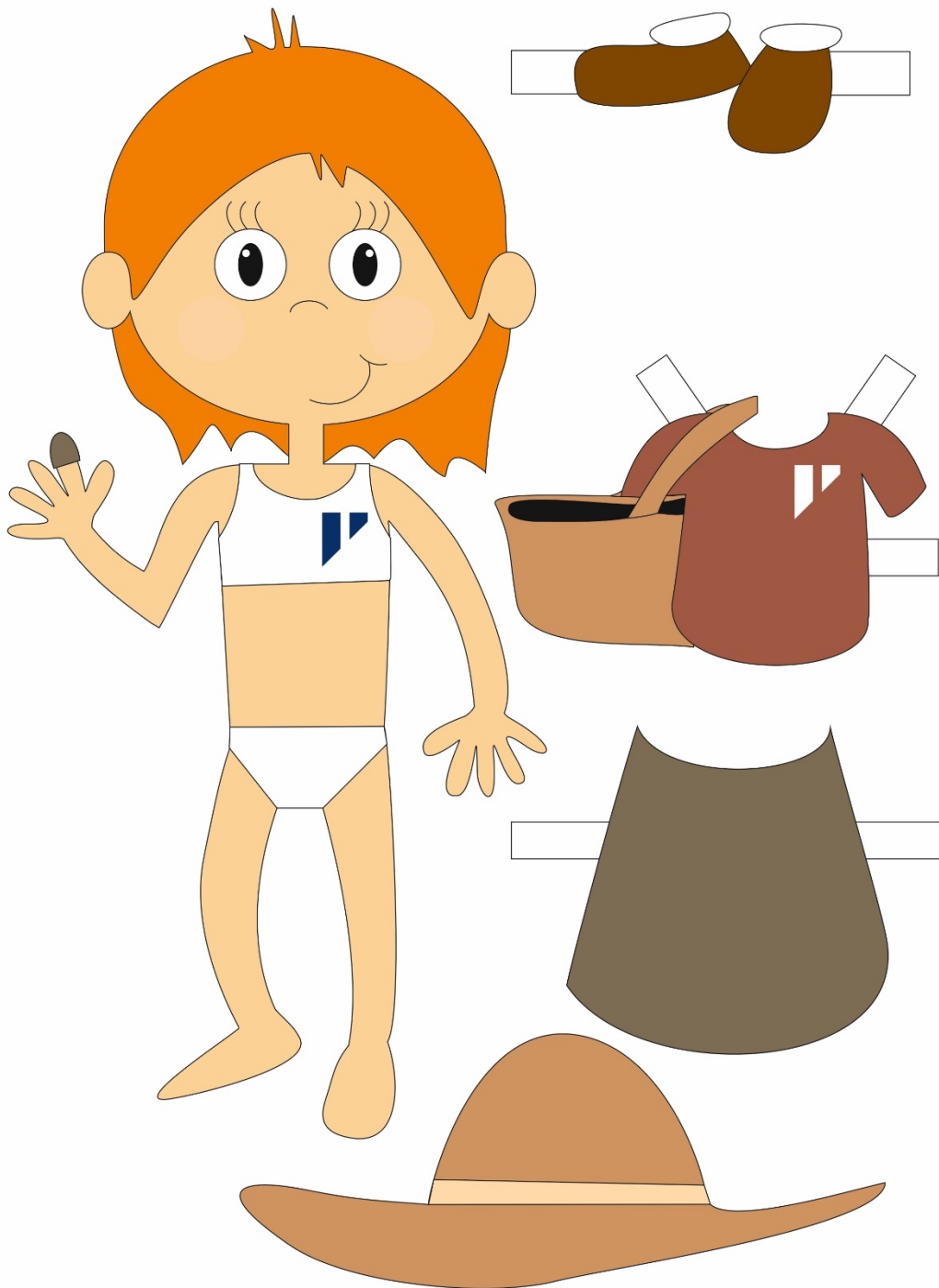
<<https://www.youtube.com/watch?v=kWDvZh8S35Q>> [Consulta: 11 gener 2022].

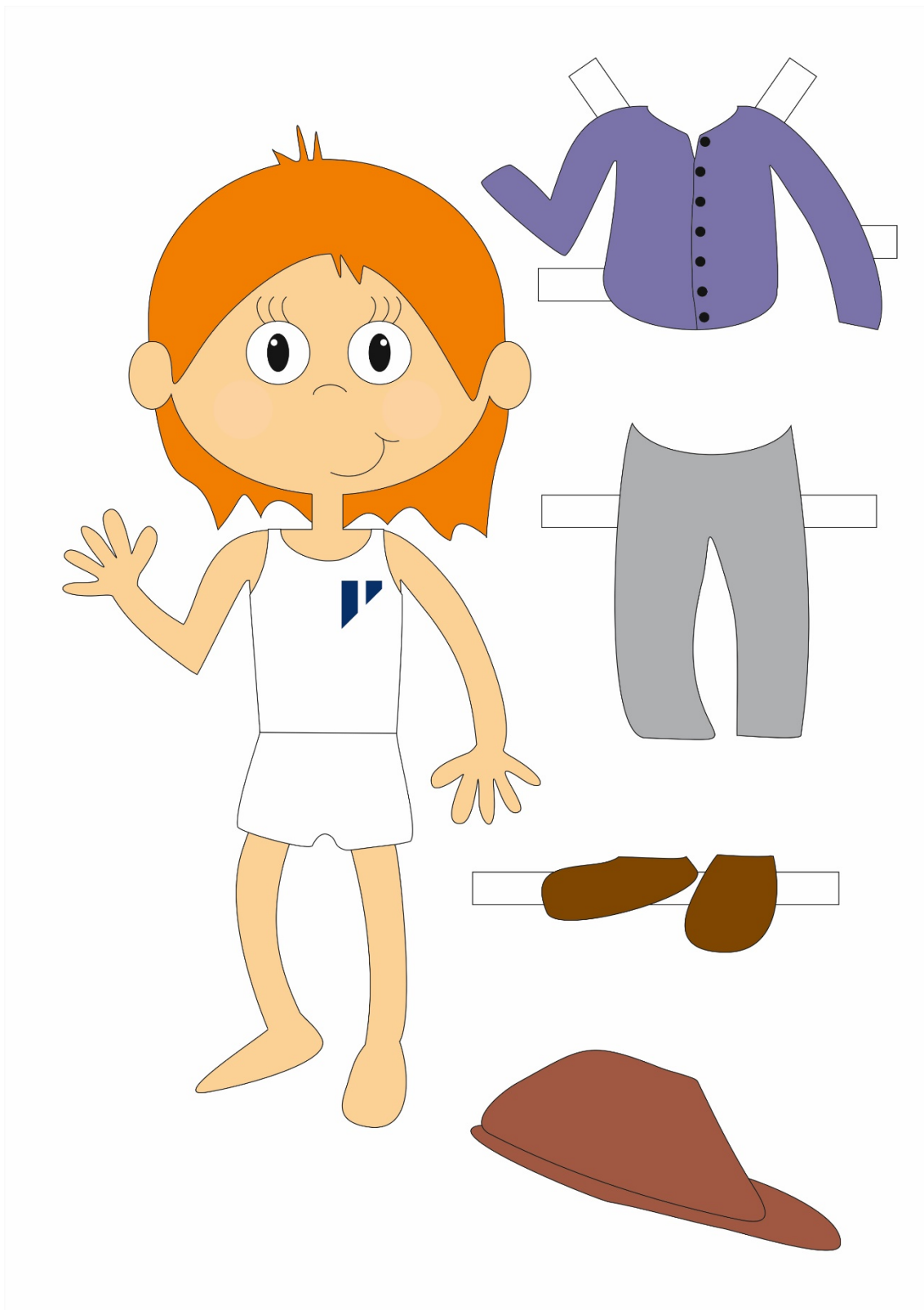
Vídeo de la història del vestit segons les il·lustracions de Mingote:

<<http://modacarmenjane.blogspot.com/2011/01/historia-de-la-moda-por-mingote-by.html>> [Consulta: 11 gener 2022].

ANNEXOS

Annex 1. Retallables de na Catalineta i en Miquelet (activitat 1)

Annex 2. Fórmules (activitat 3)

- Per **fabricar un netejador** de vidres, per a casa o per a l'escola.

Ingredients: 1 cullerada d'oli d'oliva + paper de diari.

Procediment: untam d'oli la superfície de vidre i la fregam amb el paper de diari.

- Per **polir metalls**:

Ingredients: 50 g d'oli d'oliva + 10 g de bicarbonat de sodi.

Procediment: mesclam els dos ingredients i fregam els elements metàl·lics que volem polir amb la mescla. Esperam 10 minuts i en retirem l'excés amb un pedaç humit absorbent.

- Per **netejar mobles de fusta** (facilita l'eliminació de la pols, les marques d'aigua i qualsevol rastre de brutor adherida):

Ingredients: 50 g d'oli d'oliva + el suc de mitja llimona.

Procediment: combinam el suc de mitja llimona amb l'oli d'oliva i, amb un pedaç de cotó, fregam els mobles de fusta amb la mescla resultant.

- Per **llevar taques d'òxid** (de parets, mobles o altres superfícies):

Ingredients: 32 g d'oli d'oliva + 10 ml de suc de llimona.

Procediment: mesclam els dos ingredients dins un recipient, humitejam una esponja de cuina amb el líquid obtingut i fregam les àrees oxidades. Ho deixam actuar 20 minuts i en retirem l'excés amb un pedaç de cotó sec i, si és necessari, en segon terme, humitejam el pedaç de cotó amb aigua.

- Per **fer netes superfícies aferradisses** (desferrar adhesius, llevar cola dels pupitres, etc.):

Ingredients: 6 gotes d'oli d'oliva + 5 ml de vinagre.

Procediment: mesclam els dos ingredients. Posam la mescla damunt les àrees aferradisses que volem fer netes. Esperam 5 minuts. Llevam l'adhesiu o, si feim neta una superfície, hi passam un pedaç de cotó fins que la brutor desaparegui.

Font: <<https://mejorconsalud.com/utilizar-aceite-oliva-la-limpieza-hogar/>> [Consulta: 11 gener 2022].

Annex 3. Mesures tradicionals (activitat 4)

Exercicis per a primària

1. Ordena les mesures d'oli següents de més petita a més gran:

ordre, unça, somada, quartà, gerra, mesura, lliura

2. 12 mesures: quants d'odres són? Quants de quartans són?

3. 2 somades + 2 somades = _____ quartans.

4. Moltes rondalles mallorquines comencen així:

Això era i no era

bon viatge faci la cadenera

Per tu un almud i per jo una barcella [...]

Què vol dir la darrera línia? Qui hi surt guanyant?

Solucionari

1. Somada, ordre, mesura, gerra, quartà, lliura, unça

2. 12 mesures = 4 odres = 48 quartans.

3. 96 quartans.

4. L'almud és una mesura més petita que la barcella, per tant, hi surt guanyant la persona que ho diu (el narrador).

Exercicis per a ESO

1. Una gerra equival a 8,290 litres d'oli. Dues gerres són una mesura; tres mesures són un ordre i dos ordres són una somada. Sabries dir a quants de litres equival una somada?
2. A Mallorca una barcella equival a 11,72 litres i es divideix en 6 almuds, però a València una barcella equival a 16,60 litres i es divideix en 4 almuds. Un valencià que no sap aquesta diferència va a un mercat mallorquí i demana 3 almuds de blat. Calcula la diferència (en litres) entre el volum del blat que rep i el que esperava rebre.
3. Una trullada és la quantitat d'olives que es poden moldre d'una vegada i pot produir aproximadament 8 quartans d'oli. En un dia normal es poden fer devers 8 trullades. Quants d'odres d'oli pot omplir l'olier al final d'un dia?

Solucionari

1. 99,480 litres.
2. $12,45 - 5,85 = 6,6$ litres.
3. Pot omplir 5 odres i gairebé la tercera part d'un altre.

